

CARTIER *C* LASIC

ION DRUȚĂ

n. 1928

Ion DRUȚĂ

Povara bunătății noastre

Roman

Ediția a VII-a, definitivă

c l a s i c
CARTIER

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.

Tel./fax: 022 24 05 87, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md

Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.

Tel./fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md

Cartier & Roman LLC, Fort Lauderdale, SUA. E-mail: usa@cartier.md

Suport juridic: Casa de Avocatură EuroLegal

www.cartier.md

Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.

Cartier eBooks pot fi procurate pe iBookstore și pe www.cartier.md

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 022 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel./fax: 022 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md

Librăria 9, str. Pușkin, nr. 9, Chișinău. Tel.: 022 22 37 83. E-mail: libraria9@cartier.md

Comenzi CARTEA PRIN POȘTĂ: CODEX 2000, Str. Toamnei, nr. 24, sectorul 2, 020712 București, România

Tel/fax: (021) 210.80.51 E-mail: romania@cartier.md. Plata se face prin ramburs, la primirea coletului.

Colecția *Cartier clasic* este coordonată de Dorin Onofrei

Editor: Gheorghe Erizanu

Lector: Dorin Onofrei

Coperta seriei: Vitalie Coroban

Coperta: Vitalie Coroban

Design/ Tehnoredactare: Georgeta Fusa

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Combinatul Poligrafic (nr. 20880)

Ion Druță

POVARA BUNĂTĂȚII NOASTRE

Ediția a VII-a, august 2012

Cartea întâi *Balade din cîmpie* din dilogia *Povara bunătații noastre* a apărut într-o primă ediție în 1963, la Editura Cartea Moldovenească, Chișinău.

Ediția întâi a nuvelei *Ultima lună de toamnă* a apărut în culegerea *Piept la piept*, în 1964, la Editura Cartea Moldovenească, Chișinău.

Ediția întâi a dilogiei *Povara bunătații noastre* a apărut la Editura Cartea Moldovenească, în 1970, după apariția acesteia în traducere rusă, în biblioteca *Drujba narodov* a Casei Editoriale „Izvestia”, Moscova, în 1968, și la Editura „Molodaia Gvardia” din Moscova, în 1969.

Ediția a II-a: Editura Literatura Artistică, Ch., 1986;

Ediția a III-a: Editura Literatura Artistică, Ch., 1990;

Ediția a IV-a: Editura Minerva, în *Biblioteca pentru toți*, Buc., 1992;

Ediția a V-a: Editura Universul, Ch., 2005;

Ediția a VI-a: Editura Cartea Moldovei, Ch., 2009.

© 2012, Editura Cartier pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate. Cărțile Cartier sînt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Druță, Ion

Povara bunătații noastre: roman / Ion Druță; cop.: Vitalie Coroban. – Ed. a 7-a. – Ch.: Cartier, 2012

(Combinatul Poligr.). – 668 p. – (Col. “Cartier Clasic”). – 3 000 ex.

ISBN 978-9975-79-786-3

821.135.1(478)-31 Druță

D 85

Sumar

Iarna amintirilor. Prefață	7
Balade din cîmpie. Roman	9
Capitolul I Minunea cerească	11
Capitolul II Casa de pe dealul mare	29
Capitolul III Moldova.....	54
Capitolul IV Glasul vetrelor străbune	66
Capitolul V Pădure, verde pădure	84
Capitolul VI Semănătorii și culegătorii	106
Capitolul VII Vremea șezătorilor, vremea nunților.....	127
Capitolul VIII Nopți de vară, nopți de cîmpie.....	154
Capitolul IX Maci roșii, maci fierbinți.....	177
Capitolul X Norocul	219
Capitolul XI Ostințe pentru copii.....	239
Capitolul XII Domnișoara în alb.....	258
Ultima lună de toamnă. Nuvelă	283
Povara bunătații noastre. Roman	349
Capitolul I Cina cea de taină	351
Capitolul II Fratele nostru, pelinul	386
Capitolul III Vița-de-vie.....	399
Capitolul IV Bursucii.....	425
Capitolul V Darul măsurii	449
Capitolul VI Noptile fără lună	483
Capitolul VII Miluirea	512
Capitolul VIII Colindele și colindătorii.....	543
Capitolul IX Ultimul oaspete	570
Capitolul X Cîntecul zăpezilor	591
Capitolul XI Izolarea	607
Capitolul XII Fluturi negri.....	620
Păstori ai cuvintelor frumoase	647
Calea-Robilor. Postfață	652

Iarna amintirilor

Nu putem ieși din groapa în care-am nimerit, pentru că nu avem de ce ne prinde. Ni s-au tăiat rădăcinile. Pe cele mai vînjoase ni le-au tăiat streinii, pe celelalte noi înșine, iar firișoarele ce-au mai rămas s-au uscat de la sine, anii fiind deosebit de secetoși.

Din vorbele unui bătrîn

Din tot ce mi-a fost dat să scriu, acest roman a fost cartea cea mai persecutată, cea mai prigonică, cea mai nedreptățită. De la apariția primelor capitole, cum au luat-o din urmă, cei mari și tari n-au mai lăsat-o să răsuflă ani și ani de zile. Tocmai pentru asta, „Povara bunătății noastre” a fost scrisă aproape zece ani, înfiripîndu-se fragmentar, bucată cu bucată. Tocmai pentru asta, după cum au observat criticii, romanul, pe parcurs, și-a tot schimbat albia, simbolurile, structura. Tocmai pentru asta, locul de naștere al romanului a fost și Moldova, și Rusia, și Munții Caucaz, și țărmul Balticeii. Tocmai pentru asta, Onache Cărăbuș, care-și începuse văleatul în limba maternă, mai apoi a vorbit în limba rusă, în letonă, în multe alte limbi, pentru a se putea întoarce acasă.

Tocmai pentru asta, textul romanului deseori diferă de la ediție la ediție, de la editură la editură, de la țară la țară. Dezgheț, îngheț și iar dezgheț. Fiece perioadă își avea posibilitățile sale de exprimare, fiecare editură își avea redactorii săi, șefi cu foarfece prin buzunare, cenzori la care nu se putea ajunge.

Tocmai pentru asta, romanul a fost deseori în centrul bătăliilor politice, fiind criticat vehement, condamnat la plenaryle de partid și retras de prin biblioteci. Însuși autorul ani întregi oscila de la un erou național pînă la un dușman de clasă, de la un scriitor al poporului pînă la un trădător de neam.

A scrie înseamnă a da viață, și eu m-am simțit deseori oarecum vinovat față de Onache Cărăbuș, față de Ciutura, față de Cîmpia Sorocii. Firește, fiecare face doar atît cît poate – creatorul însă e obligat de soartă să facă ceva mai mult. Sentimentul de vinovăție mă urmărea ca un blestem, drept care visul meu de ani de zile era să-mi aleg o iarnă, pentru că iarna învie amintirile în mod deosebit, să mă așez la masa de scris și, de la prima zăpadă pînă la apele de primăvară, încetișor, pagină cu pagină, rînd cu rînd, bob cu bob, să mai văd o dată ce-a fost acolo în Ciutura ceea. Să mai culeg o dată viața lui Onache Cărăbuș, zi cu zi și an cu an, să mai trec o dată prin Cîmpia Sorocii, astfel ca să pot lăsa cititorului această carte eliberată de febra prigonirilor și defăimărilor organizate prin care dat i-a fost să treacă.

Slavă Domnului, am ajuns și la iarna mult visată. De prin postul Crăciunului, cum a căzut prima zăpadă aici, la Moscova, și pînă acum, în ajunul Învierii, cînd a început a se desprimăvăra, am fost împreună cu toți ai mei – cu Onache Cărăbuș, cu Ciutura, cu Cîmpia Sorocii. Și-a fost o iarnă lungă, grea, apăsătoare, cu zăpezi cît casa, numai bună pentru a te retrage în lumea celor de mult trecute.

Astfel, pot zice că a fost și una din cele mai binecuvîntate, una din cele mai luminoase ierni în viața mea.

Deie Domnul să ajungă lumina și binecuvîntarea acestei ierni și la mult încercatul, mult răbdătorul meu cititor.

*Cu bine
Ion Druță
Aprilie 2005, Moscova*

Balade din cîmpie

Roman

Capitolul I

Minunea cerească

Ningea. Peste Cîmpia Sorociei ningea încet, domol, agale, și venea potopul acela alb de sus nu ca o ninsoare oarecare, ci ca o mare binefacere cerească. Fulgi mășcați și blînzi cădeau nu atît pe pămînt, cît pe sireacul suflet omenesc, pentru a-l mai mîngîia, pentru a-l mai îmbărbăta oarecum.

„Elei, Doamne, d-apoi cine și-o mai fi adus aminte și de noi?!”, se mirau țaranii, iar în vreme ce stăteau ei de se mirau, de sus cernea cu fulgi pletoși, frumoși și albi. De vînt – nici pomeneală. Iese lumea de se miră și sus în deal, și jos în vale, iar din cer tot coboară, legănîndu-se a jale, legănîndu-se a dor, fulgi aleși, numai unul și unul.

O zi întregă s-a mirat lumea, o zi întregă a tot nins, și-a fost o zi, cum nu s-a mai aflat.

– Așa ninsoare mai rar, ziceau bătrînii, așa ninsoare îți vine o dată în viață, atunci cînd îți vine...

Sufletul tresaltă, sufletul caută în fel și chip să se dumească – de unde atîta curățenie, de unde atîta seninătate și voie bună? Crăciunurile au trecut demult – și cel pe nou, și cel pe vechi, dar, pentru că unica și marea minune a iernii rămînea tot ea, sărbătoarea Nașterii Domnului, oamenii și-au zis: „Măi, s-o întors Crăciunul!”

Drept care întreaga Cîmpie a Sorociei, cu văile și dealurile sale, cu satele și cătunele de pretutindeni, îngîna în sine ei o colindă pe care cerul i-o tot picura de sus fulg cu fulg, vers cu vers.

*Trei păstori se întâlnește,
Trei păstori...*

Frig – deloc. Era cald, era moloșag, peste sate – fum subțire cu iz de mămăligă, așa încît oamenii au lăsat cuptoarele și sobele, mai ieșind pe afară, și vraja acelei ninsori a început a trezi doruri cine știe de pe unde, vise cine știe de pe cînd.

Și tot ninge, ninge, ninge. Fulgi cumiți, îngîndurați se lasă peste case, peste garduri, peste cîmpuri, peste tot ceea ce putea fi, dar nu a fost, și, împreună cu această dumnezeiască ninsoare, oamenii încep a se simți așa, deodată, tam-nisam, fericiți. O mie de ani să fi tot nins, o mie de ani ar fi tot stat ei înmărmuriți acolo unde i-a prins ninsoarea, acolo unde i-a luminat Dumnezeu, dar, de, ce să-i faci?...

Trecătoare-s toate pe lumea asta, trecătoare a fost și ninsoarea. A ținut numai o singură zi. Mai spre sară, cerul s-a limpezit, dar, pentru că ninsoarea a fost mult prea mare, în lungul văilor ce șerpuiiau domol dinspre Prut spre Nistru, prin văgăunile pe unde pînă mai nu demult satele se țineau mîna de mîna, acum zăcea omăt peste omăt.

Nici tu vale, nici tu deal, nici tu cîmp, nici tu pădure, iar de prin locurile dosnice, pe unde de cînd lumea se cuibăreau satele, acum se înălțau doar cușme albe, spînzurate de cer cu cîte-o ațișoară de fum, prinse de pămînt cu cîte-o creangă de vișinar, încălzite cu cîte-un bob de lumină abia clipocind sub streășină.

– Stai că s-o întors nu numai Crăciunul. S-o întors și iarna...

Și-o fi zis într-un ceas rău, pentru că chiar în noaptea ceea s-a repezit de peste Nistru un pui de frig. Nu era el cine știe ce, frigul cela. Ba te apucă așa deodată, ba se domolește, și iar

vine, și iar se trece. A tot ținut-o așa cu amăgeli pînă a prins omătul pojghiță subțire de gheață, hei, și apoi să vezi viscole, să vezi iarnă grea!

Furtuni de zăpadă, îmbrobodite în șaluri albe, veneau peste cîmpie schelălăind și dănțuind care mai de care. Ș-au tot suflat pojghița cea subțire de gheață, ce acoperea întreaga cîmpie, ș-au tot șlefuit-o pînă au făcut-o ca sticla, așa încît, dacă vîntul smulgea din gireada cuiva o pănușă, o gonea de la Prut spre Nistru, apoi de la Nistru o întorcea 'napoi spre Prut și-o tot gonea încoace și încolo de-ți era mai mare mila.

– Să te ferească Dumnezeu de așa ceva, ziceau bătrînii, făcîndu-și cruce, pentru că, dacă o nevinovată pănușă trece printr-atîtea, ce i-o fi așteptînd pe cei mulți și plini de păcate?!

Și iară o fi zis într-un ceas rău, pentru că nu trece multă vreme la mijloc și, într-o noapte, pe cînd crivățul gema și-și făcea de cap, urechea țaranului desprinde din fașa celor friguri urlet de fiară. Se strecurau urletele celea prin sticla ferestrelor, pe sub căptușeala ușilor, prin mușenia pereților de lut. Au început a bate cîinii, vitele se frămîntau în grajduri, sforăind și mugind a groază, s-au trezit sugacii și-au prins a scînci prin leagănele lor.

Haitele însă, cum au luat cîmpia de la o margine, au călcat-o sat cu sat, așa că nu mai era chip de scăpare. Goniți de foame și frig, lupii clănțăneau pe acoperișurile grajdurilor, se încăierau ei înde ei, se hîrjoneau prin ogrăzi, pe după case, apoi, parcă împăcîndu-se, se făceau a se duce în drumul lor și, cum inima bietului țaran începea a-și veni la loc, dihania se apropie pe nesimțite de pragul casei și zgreață-nă cu gheara scîndura ușii, așijderea unei pisici degerate ce se cere la cald.

– Ia măi nevoie!

Firește, se întîmpla și mai înainte să coboare iarna lupii de prin munți, și ei porneau valvîrtej peste sate, dar oamenii, mai cu o furcă, mai cu o ghioagă, mai cu o sudalmă, de bine, de rău, își apărau avutul. Știau de undeva cam pe cînd aveau să năvălească haitele și ba uitau o furcă în tindă, ba o ghioagă în ungher, ba lăsau un început de ciudă să treacă de azi pe mîine.

Acum însă au fost luați pe neașteptate și nici tu furcă, nici tu ghioagă, nici tu sudalmă, așa ca să te prindă și să te scoată din casă. De vină era ninsoarea ceea nemaipomenită, care a ținut o zi de dimineață pînă sara și a răscolit, bat-o pustia, sufletul oamenilor, făcîndu-i pe toți poeți, iar poetul, chiar de-ar porni să caute prin gospodărie furca, ghioaga ori bărdița, nu le va da de urmă cît veacul, pentru că, la urma urmei, ce-i trebuie unui poet furcă, ghioagă ori bărdiță?!

Ajunși stăpîni pe-o lume blîndă, visătoare, lupii nu se mai puteau ogoi. Săreau peste gard dintr-o ogradă în alta, se cățărau pe suluri de zăpadă, smulgeau cu colții paie din streșină, se ițeau prin ochiurile ferestrelor rămase neînghețate să vadă cîți or fi acolo în casă.

Ba chiar și atunci cînd, de bine, de rău, începea a se lumina de zi, ei nici gînd să lase satele în pace. Abia după ce se făcea ziuă de-a binelea și oamenii ieșeau prin ogrăzi să adape vitele, să aducă în casă de foc, porneau și ei cîne-cînește a ieși din sat, dar nu se duceau departe. Își alegeau o înălțătură de loc, de unde se vedea satul bine, își făceau culcuș în omăt și din culcușul cela cercetau casă cu casă, ogradă cu ogradă, fluturînd din urechi la fiecă behăit, muget, covițait.

Arme de vînătoare satele nici n-au prea avut, iar cele pe care le aveau au fost confiscate de ureadnici cînd începuseră marile frămîntări țărănești. Rămăși față în față cu soarta, bie-

ții oameni căutau și ei să se descurce care cum putea. Unii își luau dobitocul în casă, alții, dimpotrivă, mîneau cu vitele-n grajd, iar un biet nuielușean, căruia îi fătase tocmai scroafa în ajunul iernii, s-a văzut nevoit să-și petreacă nopțile în bordeiașul unde își ținea porcii.

Covițăitul neprihănit al purcelușilor aduna noapte de noapte ograda plină cu musafiri. Săracul om picura acolo într-un colțișor, ascultînd noaptea întregă cum turbă dihăniile, căutînd să muște din ușa bordeiului.

Omul rîdea de neputința lupilor, pentru că făcuse singur, cu mîna sa, o ușă trainică, de stejar, dar iată că într-o noapte dihăniile au izbutit să smulgă ușa cu țîțini cu tot. Gospodarul, nedormit cum era, ațipise pe mănunchiul de paie pe care ședea. L-a trezit valul de frig ce năvălise așa, deodată, și a zărit ca prin ceață o coadă și două labe coborînd în bordei. Lupul, după cum se știe, intră la pradă cu coada nainte.

Buimăcit de somn, neavînd nimic la îndemîină, omul s-a prins cu amîndouă mîinile de coada hoțului și a început a trage lupul în bordei. Văzînd așa treabă, lupul s-a răzgîndit să mai intre. O vreme au tras cît au putut – unul la vale, altul la deal.

În cele din urmă, lupul s-a rupt din mîinile omului și a fugit, lăsînd în bordei coada cu rădăcină cu tot. A fost plătită coada ceea cum nu se mai poate de scump, căci peste cîteva rînduri de case lupul a pierit, și-a tot zăcut acolo, pe-o margine de drum, pînă l-au cărat cîinii pe la case.

La așa ceva lupii nu se așteptau și au pornit-o urlînd peste sate, că se stingea focul în vatră. Rămase față în față cu destinul, satele se pierd rînd pe rînd în furtunile iernii, și casele se lasă la fundul omăturilor, și oamenii sărăcesc cu duhul, picurînd gîrboviți, neputincioși pe lîngă vetre.

Frica – iată unul din dușmanii de căpătii ai existenței umane. Frica îl macină, îl stinge, îl prostește pe om, și cel care pînă mai nu demult le înfrunta ușor pe toate, acum, deodată, începe a se lăsa pe tînjală. Că, ziceau cei deștepți și fricoși, dacă scris îți este s-o tragi, ai s-o tragi pînă la urmă.

Presentimentul declinului fatal se ține de noi de cînd ne știm pe lume. Și tot așa, casă cu casă, sat cu sat, fie ce-o fi, și-a zis Cîmpia Sorociei. De ne este scris să pierim, vom pieri.

Dacă, firește, între timp nu se va isca o minune cerească...

* * *

Deci la o minune cerească rîvneau țărani și aveau dreptate în felul lor, pentru că, dacă am sta așa, mai pe îndelete, să frunzărim istoria neamului, filă cu filă, veac după veac, am putea ușor observa că în vremurile grele, în vremurile de răscruce, cînd părea că gata, ni se stinge făclia și nimic nu ne mai poate salva, deodată, nici că mai știi cum și de unde, se isca o minune cerească, și după minunea ceea, încetișor, pas cu pas, zi cu zi, încetul cu încetul...

Nu-i vorbă, se abăteau minunile prin Cîmpia Sorociei rar de tot și veneau, de obicei, primăvara, vara sau toamna, cît era cald și drumurile se țineau bine, iar acum, pe frigurile iestea, cînd peste tot e numai viscol, ger și urlet de fiară, vor porni ele la drum, vor putea găsi o lume necăjită în potopurile iestea de omăt?!

Domnul însă a vrut să se mai facă o minune, și iată că într-o dimineață, o bătrînică din Satul Mare se pomenește că nu mai are cu ce face focul. Și s-a supărat atunci mătușa. S-a supărat pe sine însăși.

De altminteri, s-a observat mai de demult că frica se ține de om atîta vreme cît omul e sătul și soba e caldă, iar cum toa-

te prind a se răci, omului nu-i mai pasă de nimic. Drept care mătușa și-a plesnit palmele deasupra capului, zicînd:

– Aracan de mine și de mine, să tremur eu în casa me din pricina javrelor celea pîclișite? Da și, m-o făcut mama în zodia iepurelui ca să mă tem și de umbra me?!

Hotărîte cum sînt ele, femeile, la bătrînețe, iese mătușica din casă, leagă belciugele la ușă cu o sfoară, ca să știe vecinele că, iaca, nu mai este stăpîna acasă și, ocărînd, rușinînd lupii în fel și chip, o ia prin Valea Căinarului spre pădure.

* * *

Împreună cu pădurea, mătușa a devenit și mai curajoasă. A adunat o legătură de vreascuri – nici prea mare, nici chiar mică, așa ca s-o poată ridica de jos cînd se va opri să se odihnească.

Gîrbovită de ani, încovoiată de sarcină, mătușa, ca să nu fie nevoită a tot căuta drumul, se întorcea pe pîrtia pe care și-o făcuse dimineciară, ducîndu-se la pădure. Și tot bodogănind de una-alta, ca să-și scurteze din drum, se pomenește deodată cu o dihanie spintecată zăcînd de-a curmezișul pîrtiei.

Mai aburea, și sîngele stropit pe omăt nu înghețase încă.

– Aracan de mine și de mine...

Mătușa lăasă legătura cu vreascuri jos pentru a-și face semnul crucii. Ceva mai la deal, de sub omăt se arătau rămășițele unei colibe dărîmate. Prinși de lumina zilei în drum spre pădure, lupii o fi dat de urmele babei și, fără a sta mult pe gînduri, s-au pus la pîndă în cușma ceea de paie turtită.

Dar, cum stăteau ei acolo, lingîndu-se pe bot, un blestem a venit peste dînșii și i-a trăsrit așa, că le-a fost de-a scăpării. Bătălia de lîngă rămășița ceea de colibă a fost una dintre cele

mai crîncene. Jur-împrejur – omăt rupt cu labele și mestecat, de parcă ar fi trecut o herghelie de cai. Sînge în colibă, sînge pe după colibă, sînge picurat, depărtîndu-se în lungul văii, spre pădure, iar una din dihăanii, după cum s-a mai spus, a rămas pe veci să zacă la picioarele mătușii.

– Apoi, Dumnezeu s-o ierte, că eu mai mult așa, cu gura, iar încolo, n-am avut nimic cu dînșii...

Milostive și bune la inimă cum sînt femeile noastre, mătușa a iertat pe loc tot neamul lupilor, dar întîmplarea ca atare trebuia cît mai curînd răspîndită, căci, dacă vom sta să tăinuim și lucrurile nemaipomenite care ni se întîmplă, ce rost ar mai avea viața pe lumea asta?!

Cutremurată de cele întîmplare, mătușa a aruncat legătura cu vreascuri în tindă, dar n-a mai avut cînd face focul. Dege-rată bocnă cum era, a cutreierat satul casă cu casă, înștiințînd lumea că, iată, dat-a Domnul și li s-a venit de hac lupilor. A fost vai și amar de chelea lor, și nu că așa, pe ici, pe dincolo, da-i jupuiau de vii! S-or fi bătut ei cît s-or fi bătut, dacă unul n-a mai putut ține piept și amu zace spintecat, cu ochii sticliți de groază, cu botul plin de floace roșcate.

– Cum adică, floace roșcate?! Ai văzut tu lupi roșcați?

– Lupi roșcați n-am văzut, da lupoaica ce zace acolo, după sat, are botul plin cu mițe roșcovane, îmi fac semnul crucii...

Mițele celea roșcate au pus la mare încurcătură întreaga cîmpie. Mă rog, lumea visase la o minune, cerul minune le-a trimis, dar de cînd, mă rog, minunile poartă cojocel și încă unul cu mițe roșcate?! Iar dacă nu a fost minune cerească la mijloc, atunci cine este el, apărătorul bătrînelor ce se întorc de la pădure cu sarcini de vreascuri în spate?!

Peste alte cîteva zile, nu departe de Satul Mare a mai fost rănită o lupoaică, iar nu mult după aceea, pe iazul cel mare de lângă Boianca, alte trei fiare zăceau potolite pentru totdeauna.

Venea lume de pe lume să vadă cum zac lupii mestecați în omăt, cu blana zburlită, cu botul plin de mițe roșcate.

– O fi ajuns rugăciunile noastre la Cel de Sus și Domnul i-a pedepsit, ziceau oamenii cu jumătate de gură, pentru că mițele celea îi puneau la mare încurcătură. Pentru că, la urma urmei, se încăierau lupii ceia cu cineva, smulgeau din cineva mițele celea roșcate, atunci cînd le suna ceasul!

* * *

Oricum, iară începuse a se însenina peste Cîmpia Sorocii și, împreună cu acel albăstrel de primăvară, au început a se însenina și frunțile oamenilor. Da las', măi cumetre, că nu se mai prăpădește el lumea. Printr-atîtea am trecut și ne-am descurcat, da-va Domnul, ne vom descurca și de astă dată. Că lupul cela îi fioros mai mult noaptea, cînd i se aprind ochii ca două lumînări și el urlă cît ce poate, da cînd îl vezi ziua-n amiaza mare și te uiți bine la dînsul – ia, o javră ca toate javrele. Ridici de jos o vargă, un bulgăraș și să vezi cum prinde a-ți da din coadă.

– Ce bulgăraș, bre, care coadă, cînd îmblau dihăniile pe la case și rodeau din lemnul ușilor?!

– Hei, au ros ei cît au ros, dacă mai pe urmă, cînd li s-a venit lor de hac, cînd li s-a cerut să pună blana la bătaie...

– Cine le-a venit de hac?

Aici însă marii noștri atotștiutori, marii noștri viteji căutau să schimbe vorba, pentru că, oricum, nu atît ei, cît tainicul cela apărător al cîmpiei le-a venit lupilor de hac, și, deci, să fim atenți cu meritele noastre, să nu ne întrecem cu măsura...

Pe de altă parte, o asemenea întâmplare nemaipomenită tot nu putea răsări orișunde. Rugile noastre au ajuns la cer, asta o spunem să se știe peste tot, pentru că, dacă nu ne vom mai lăuda unii pe alții, de unde alta or afla copiii din ce neam viteaz și destoinic ne tragem?!

Și iară marii noștri făloși pornesc a vîsli printre pilde și tîlcuri, povestind cum s-au tîmplat toate, pe cînd cei mai tăcuți și mai plini de minte chibzuiiau în sinea lor că o asemenea mare minune nu poate sfîrși aici – ceva-ceva mai urma să se întîmple... Ei, și apoi, datina din bătrîni îi cere omului, atunci cînd i se face un bine, să-l mulțumească pe binefăcător și, deci, răbdare, oameni buni, răbdare...

A-i fi cuiva dator cu ceva fără să știi bine cui anume și cu ce îi ești dator, asta e una din cele mai grele încercări pentru țaran. Așa necărturari cum erau, sătenii din Cîmpia Sorocii știaua că binele ce ți se face trebuie răsplătit cît nu-i tîrziu, altminteri va mai trece o vreme, vei mai ajunge la o mare strîmtoare, vei tot aștepta să-ți vină de undeva o mîină de ajutor, dar, știindu-te gros de obraz, ajutorul cela poate să vină, dar poate și să nu mai vină.

* * *

Mai spre primăvară, cînd grijile pămîntului au început a-i coborî de pe cuptor pe marii cugetători ai sărăciei, doi nuielușeni se întorceau într-o noapte de la Pămînteni, de la iarmaroc. Sau că avuseseră ceva de vîndut, sau cumpăraseră, oricum, a fost acolo ceva la mijloc pentru care se cuvenea de băut un aldămaș, iar cînd se ajunge la un pahar de vin, omul nostru uită de toate. Abia cînd crîșmărița a ieșit să toarne gaz, nuielușenii și-au dat seama că e vremea de pornit spre casă.

Fiind noapte târzie, și ei, amețiți cum erau, ce și-o fi zis: s-o luăm, bre, pe de-a dreptul. Omăturile, de cum a întors-o spre primăvară, zăceau grele, îndesate, așa că piciorul nu se mai prăbușea la fiecare pas.

Drumul spre casă e unul din cele mai frumoase drumuri pe lume, și veneau cei doi cumătri veseli și binevoitori cum nu se mai poate. Vînt slăbuț, frig puțin, mai mult răcoare decît frig și, în tot lungul, în tot largul cerului – o lună plină cît un chip de fată mare.

*I-i-i-i, ș-am avut o cărărușă
Pîn' la mîndrulița-n ușă...*

De lupi uitaseră cu totul cei doi nuielușeni, și nu e lucru de mirare dacă ținem seama de faptul că vinul din crîșma de la marginea iarmarocului era un vin bun, des, de la codru. Se prea poate însă ca ei să nu fi uitat de lupi, dar, afumați cum erau, ce și-au zis: mama lor și răzmama!

Că, iaca, vremea e spre primăvară, și lupii ceia, oricît ar fi ei de hapsîni, odată și odată trebuie să-și găsească și ei o gagică, s-o tot poarte cu vorba de azi pe mîine, cum se obișnuiește, mă rog, printre lupi. Apoi, cînd i-o veni rîndul să fete, s-o ajute să-și înjghebe colo un culcuș, că, de, așa e de cînd lumea...

* * *

Cîmpuri albe, nesfîrșite se tot desprind de sub geana zării. Și încă o vale, și încă un deal. Cerul ba urcă, ba coboară, luna bate din plin, topind noaptea pînă hăt-hăt. Un sat adormit se arată în vale și așa adormit rămîne în urmă, un alt sat cu cîteva ferestruici luminate se vede colo sub pădure și, oricît ar fi de târziu, dar iată că lumina celor două ferestre îi găsește în largul cîmpurilor și le clipește, le clipește, vrea să le spună ceva...

Ș-au tot mers cei doi nuielușeni frumos și bine, mai cîntînd, mai pâlăvrăgînd de una-alta, iar cînd să iasă din Valea Cuboltei, se pomenesc cu trei perechi de lumînări aprinse pe-o muchie de deal. Peste fiecare pereche de lumînări – cite două urechiușe ațintite, iar ceva mai jos, dihăniile se lingeau pe bot la vederea marelui ospăț ce-i aștepta.

– Apu, măi cumătre, din valea asta nu mai ieșim noi, a zis nuielușeanul care avea o vărguță subțioară.

– Poate-om scăpa, a spus cel care nici vărguță n-avea.

Au stat de-au cugetat o vreme, după care nuielușenii au cercat a se preface că lor în cu totul altă parte le e drumul, dar las' că nici lupii nu erau proști. A urmat o joacă foarte răspîndită printre copii – fac un pas oamenii, se mișcă din loc și lupii, se opresc oamenii, se opresc și lupii.

Nu, și-au zis, în cele din urmă, cei doi drumeți: dacă-i luăm așa, pe față, degeaba. Mai bine îi luăm cu viclenie. Și, tot strigînd la dînșii, grozăvindu-se și făcîndu-se că vin asupra fiarelor, furau cu spinarea înapoi, cotilindu-se la vale, dar o asemenea șiretenie nu a mai plăcut lupilor.

S-au săltat și au pornit cîteșitrei asupra lor.

– Doamne, scapă-ne, că altul n-are cine ne scăpa!...

Nuielușenii își făceau în mare grabă cruce, își luau iertăciune de la rude, de la vecini, de la cei de acasă, căci, pesemne, atîta a fost să fie al lor, dar stai-stai-stai...

Se pare că prea devreme au luat-o ei cu bocitul. Ceva li s-o fi năzărit lupilor, căci, de unde erau gata să se repeadă, prind a scurma omătul cu labele, hîrîie fioros într-aiurea. Apoi au stat nemișcați, frunzărind cu botul vîntulețul ce adia ușor din vale.

Mirosea a luptă grea, a luptă pe viață și pe moarte mirosea vîntulețul ce venea din fundul văii. Lupii urlă, clănțănind a

mare disperare, scormonesc omătul cu labele, însemnînd locul unde-și vor îngropa dușmanii, dar toate erau în zadar...

De sub o poală de pădure, pe valea Cuboltei, venea încet și ostenit marele dușman al haitelor sălbatice. De departe părea mai mult o pată, o umbră, și venea umbra ceea oarecum abătută, întristată de marile urîtenii ale acestei lumi.

Pe măsură ce se apropie, pata începe să semene ba cu un lup, ba cu un dulău voinic de munte, dar peste toate asemănările dăinuia ceva măreț, nepămîntesc.

Venea cu botul pe jos, citind urme cine mai știe ale cui. Grumaz voinic, călit în lupte, trup lung de vițel. Picioarele însă îi erau lungi și subțiri, ca de ogar, și din depărtare nici că se vedeau, lăsînd o ciudată impresie că javra nu atît merge cît plutește peste cîmpurile albe.

Atîta vreme cît luna bătea din plin, lighioana din lungul văii era de-un cărămiziu deschis, roșcat, dar cum luna dădea în nori, se întuneca și ea, ajungînd aproape neagră. Odată cu culoarea blăunii, părea că i se schimbă și năravul. Tot grozăvindu-se și clănțănind, cei trei lupi, cînd au văzut că asta nu merge, au prins a da binevoitor din coadă, mă rog, atît cît le permitea demnitatea.

Dar – ți-ai găsit! Avea ce avea javra cu neamul lupilor, căci, cum pornea pe urma lor, soarta le și era pecetluită. Văzînd cum vine și vine peste dînșii, lupii pînă la urmă au rupt-o fuga spre pădure, dar, hei, de unde, că javra le-a luat-o înainte. Venea pe de-a dreptul, tăind deal și vale, venea ca o pedeapsă cerească, venea ca o săgeată de foc.

Să fi durat întreaga bătălie două-trei minute, nu mai mult. Un ghem de blănuri sure, încinse cu o curea roșcată, schelălăia, clănțănea, horcăia, cotilindu-se pe-o coastă de deal. Cum a ajuns ghemul în vale, totul a și sfîrșit. O fiară a rămas să zacă

pe omăt nemișcată, alte două, șchiopătînd, se duceau ca din pușcă spre pădure.

O biruință deplină, totală, dar jivina nu se putea liniști. Stătea cu botul aruncat înainte, spre pădure, urmărindu-i pe cei doi nenorociți. Să-i ajungă din urmă, să-i ierte?

I-a iertat. După care, ostenită, întristată, s-a dat ceva mai la o parte, și-a ales un locușor, s-a ghemuit colac, însăilîndu-și blana cu vârful limbii, pentru că, după cum bine se știe, orice biruință lasă semne adînci pe trupul biruitorului.

Cutremurați și plini de recunoștință, cei doi nuielușeni au scotocit prin traiste, adunînd cîte-un pumn de mălai, au pornit spre javră cu poclon, dar salvatoarea s-a tupilat, s-a zburlit, arătîndu-le un bot însîngerat, tivit cu două rînduri de colți.

– Măi! De salvat ne-a salvat, da de știut nu vrea să ne știe!...

Treziți cu desăvîrșire din amețeala vinului, nuielușenii au ocolit apărătorul pe departe și, cum au luat-o spre casă, nu s-au mai uitat în urmă pînă au ajuns în ogrăzile lor.

* * *

Între timp, vine mult așteptata primăvară. Abia prinseră să picure streșinile, și prin văi se lăsă o boare blîndă, caldă, cu iz de salcie, după care începeau a prinde viață și drumurile cîmpiei. Ieșiți mai întîi de prin case, oamenii ieșeau încetul cu încetul și de prin sate, grăbindu-se pe la iarmaroace.

Pînă se ținea omătul și era vreme de umblat pe drumuri, fiecare se ducea cu ale sale – unuia îi trebuia o sapă, altuia – sămînță de harpactică, al treilea a și uitat pentru ce se tot gătea de iarmaroc, dar, pentru că lumea se duce, pornește și el în urma lor cu gînd că, las', pînă ajunge, își va aduce aminte.

Ei, și apoi că, la iarmaroacele celea de primăvară, vîndutul ca vîndutul, cumpăratul ca cumpăratul, principalul era să-ți mai descarci sufletul, să mai vezi lumea, să cauți să afli ce s-o mai fi întîmplat prin lume în acel amar de vreme cît frigul te-a ținut închis în casă.

Pentru că, odată ce-a venit vorba, a fost o iarnă cumplită, o iarnă strașnică, măi oameni buni, că, iaca, nu știi cum a fost prin alte părți, da la noi săreau lupii de pe un acoperiș de casă pe altul, zău așa... Încă o zi-două și ne-ar fi zătrit, pe crucea mea, de nu s-ar fi repezit, nici mai știi cum și de unde, săgeata ceea de foc, curat minune cerească...

Aici ochii umezesc, glasul alunecă, pentru că, oricum, a venit, iaca, și ne-a scăpat... O, aceste potăi tăcute și răbdătoare, credincioase unui neam atît de necredincios! Și apoi să vezi 'neata purtare, să vezi 'neata modestie! Scoate o lume întregă din nevoie, dar, cum a scos-o, în loc să pornească după laude și ciolane, că lumea ar fi primit-o cum nu se mai poate de bine, ea nici gînd să lase răfuiala cu neînduplecării săi dușmani.

Și-o mai fi fost, pesemne, ceva la mijloc, căci nu voia să dea ochii cu lumea. Zilele rătăcea prin păduri, nopțile cutreiera cîmpia și numai rareori, cînd se muta cu traiul dintr-o pădure în alta, putea fi zărită așa, pe la apusul soarelui, urcînd o sprînceană de deal, cu pas de fiară slobodă, stăpîna pe sine și pe zodiile sale. Venea încet, de una singură, îngîndurată, și mersul cela al ei aducea, nu se știe cum și prin ce fel, a vers, a cîntec, căci era cu adevărat o făptură Dumnezeiască pe un pămînt Dumnezeiesc.

Se întîmpla să i se năzară ceva, și atunci ea cîrnea din drum. Putea răsări așa, pe neprins de veste, la o margine de sat. Stătea pe o înălțătură de loc ore în șir, urmărind nemișcată, cu multă luare-aminte, obișnuita forfotă sătească.

Se uita să vadă ce mai fac oamenii, cum gospodăresc, cum se iau la sfadă, pentru ca mai apoi să se împace. Felul cea de conviețuire, de trai în comun părea să-i fi fost de undeva cunoscut. Pesemne, în subconștientul ei stăruia vreo amintire de pe cînd trăise și ea într-o astfel de lume, dar s-a întîmplat ceva grav, dureros, și la răscrucea ceea s-au despărțit pentru a nu se mai întîlni.

Oamenii, mă rog, cu bunul lor simț, păreau gata să-și recunoască vina, păreau gata s-o ierte, de-ar fi fost cumva vina ei atunci cînd a fost sfada cea mare, dacă, firește, o fi fost ea vreodată. Oamenii păreau gata s-o primească 'napoi în mijlocul lor, o ajutoră să facă primul pas, îi aruncau din cînd în cînd cîte-o vorbă încolo, pe înălțatura ceea de deasupra satului.

Cum însă se rostea un singur cuvînt anume pentru dînsa, cum se făcea un singur pas mai mult decît permitea buna-cuviință, lighioana tresărea, se ridica, își pleca botul, reluînd propria sa urmă și într-o clipă se topea de pe muchia ceea de deal, de parcă nici n-ar fi fost acolo.

Nu ținea însă la supărare, căci mai trecea o vreme și iar se arăta la o margine de sat. O ademeneau, nu se știe prin ce fel, glasurile oamenilor, îi plăcea să asculte ore la rînd zarva ceea sonoră ce plutește zile întregi peste satele noastre, astfel încît uneori nici cerul, nici soarele nu se mai văd de atîta vorbărie. Cuvîntul însă, oricît de plat, oricît de banal ar fi, este, în fond, o minune, purtînd în sine pecetea unui suflet care contribuie și el cum poate la acel schimb de energii și informații ce se numește matca spirituală a unui neam.

Să ne fi ghicit ea limba, graiul, stînd acolo, pe muchia ceea de deal? S-o fi prins vreunul bun de glume în lațul pătăraniiilor sale, căci, slavă Domnului, la muncă nu prea, dar cînd e

vorba de palavre, poți într-adevăr spune că nasc și la noi, în Moldova, oameni.

Oricum, s-o fi petrecut ceva acolo în sufletul ei, căci de la o vreme a început să i se facă dor de casele date cu var, încinse cu brîie de sineală. Se întîmpla să răsară uneori și noaptea la o margine de sat, dar, pentru că noaptea oamenii is mai mult prin case și satele-s pustii, vietatea venea tot mai aproape, după care a început a trece satele din capăt în capăt.

I-o fi plăcut, căci deseori, noaptea, putea fi văzută ba la o răscruce, ba lîngă o fintînă, ba pe maidan. Plimbările celea din miez de noapte pe lîngă case au aprins focul fanteziilor, hei, și apoi să vezi zvonuri, să vezi presupuneri!

Se vorbea, de-o pildă, că javra a fost crescută la o stîină. Cu toată marea lor tovărășie, se întîmplă, rar de tot, dar se întîmplă să-și alunge ciobanul cîinele de la stîină. O fi lăsat cîndva turma în seama ei, și biata javră n-a păzit-o bine; o fi scăpat lupii în ocol și, alungată de stăpîn, umblă de se răfuieste cu foștii săi dușmani.

Prin alte sate se zicea că lighioana nici nu este cîine. E pur și simplu o lupoaică – una care a tot prădat cît a putut prin cîmpie, dar, într-o bună zi, ce i-o fi venit, că s-a răsculat și a pornit cu mare război împotriva semenilor săi.

Satele de lîngă pădure, care cunoșteau mai bine năravul lupilor, erau gata să jure că jivina nu e nici cîine, nici lupoaică. Se transmitea din gură în gură, din șoaptă în șoaptă, că e o nălucă, o strigoaică, un ducă-se-pe-pustii, pentru că noaptea își schimbă nu numai culoarea, ci și chipul. Dacă, atunci cînd trece prin vreun sat, o prinde cîntatul cucoșilor, se face copac, piatră, tufă de mărăcini și stă așa pînă vine altă noapte cu cîntatul cucoșilor s-o dezlege.

* * *

Treptat-treptat, cum se întâmplă deseori în lume, mîndria s-a transformat în mirare, mirarea – în nedumerire, nedumerirea a început a semăna înstreinare și cine știe pînă unde s-ar fi ajuns dacă într-o bună zi o veste nemaipomenită n-ar fi cutremurat întreaga Cîmpie a Sorociei.

La început se șopteau mahală cu mahală, apoi hai, repejor, că avem niște treburi ici, în satul de peste deal, apoi se mai face un iarmaroc, și încă unul.

De la iarmaroacele celea, oamenii se întorceau la fuguța, care erau pe jos, veneau la trap cei care erau călare și în mare goană – cei ce aveau trăsură. Se grăbeau, căci duceau cu toții o veste mare cum nu s-a mai aflat! Auzi dumneata, pînă ce stătea lumea, împletind scorneli și snoave fel de fel, minunea cerească, într-o bună zi, urcă dealul cel mare, intră în ograda unui omulean, dîndu-i binevoitor din coadă, se cuibărește pe un braț de paie și rămîne să păzească sărăcia oamenilor ceia.

– Badei, s-o văd cu ochii mei, că mor dacă n-o văd!!!

Capitolul II

Casa de pe dealul mare

Se duceau, o vedeau și mare le era mirarea. Ei, hai, să zicem, i s-o fi urît de atîta alergătură, de atîtea răfuieli cu haitele, dar încaltea să-și fi ales un sat mai răsărit, ceva mai acătării! Ei, de unde! O intrat, proasta de dînsa, într-o fundătură care mai mult numele decît satul, iar dacă stai să vezi mai bine, nici numele nu era cine știe ce.

În vîlcica de la încheietura dealului cel mare cu dealul cel mic era, de cînd lumea, o fîntînă cu cumpănă. Apă bună, rece, și apoi avea fîntîna ceea o ciutură făcută dintr-un butuc de stejar. Se zicea că apa dintr-un vas de stejar face adevărate minuni, și se abătea lume de peste lume să-și potolească setea și să se mai mire o dată. Ia, măi, ce mai apă bună și gustoasă! O fi muncit cît o muncit omul cela cu dalta și ciocanul, dar și-o făcut o pomană în vecii vecilor!

Treceau anii, iară ciuturii celea, ca și piramidelor egiptene, nici să-i pese că timpul trece. Stejarul, nimerit la umezeală, se face tare ca fierul. Și ce să ne mire că apa dintr-o ciutură te pune, iaca, pe picioare, oricît de ofilit ai fi, te face mai răsărit, mai mîndru, mai dîrz.

Se făcuseră cărări din toate părțile spre fîntîna ceea și, pentru că orice loc căutat trebuie să-și aibă numele lui, vîlcica de la încheietura celor două dealuri a început a se numi Valea Ciuturii. Mai apoi, de cum au prins a se așeza oameni în

vale, făcându-și case, și case au fost destule pentru un sătisor, i s-a zis și satului Ciutura. Sătenii din jurul acelei fîntîni pretindeau că sînt răzeși de viță veche, dar, între noi fie vorba, numai așa, ca să rămîină între noi...

Oricum, marea apărătoare a celor sărmani și-a ales Ciutura. Prin ce anume satul de la încheietura celor două dealuri a ademenit-o, rămîne o taină. Ei, hai, să zicem. Îți place Ciutura, te duci la Ciutura, dar și în Ciutura ceea s-ar fi putut căpătui un cîine cu ceva mai mult noroc și cu mai multă minte. Oricît de prăpădit ar fi satul, îl treci așa din capăt în capăt, alegi o casă mai răsărită, un gospodar mai avut, cu vite în ogradă, cu căpițe de fîn, așa ca să ai și ce păzi, să ai și unde trage un pui de somn.

Nu și nu. A trecut pe lîngă case, a mirosit toate porțile, după care, ieșind din sat pe-o ulicioară, a urcat dealul cel mare și tocmai acolo s-a oprit, lîngă o casă singuratică, ridicată hăt după sat, în cîmpul gol. Iar dacă e să spunem adevărul pînă la capăt, căsuța ceea cu greu putea fi numită casă, căci abia se făcea. Patru pereți, acoperiș, loc de ușă, loc de ferestre, iar încolo – paie, lut și, de dimineață pînă sara tîrziu:

- Hai, Doamne-ajută, băieți! Mai aveți, mai aveți oleacă?
- ’Țănim dunitale, mai avem.

Zîmbesc, osteniți, zidarii, zîmbesc înțelegător și trecătorii. Dar las’ că atunci cînd gospodarii tineri și s-au luat din dragoste...

- Vă fie dar într-un ceas bun!
- ’Țănim ’nevoastre.

Se întîmpla, firește, cîte-un nătîng, care se oprea în drum, pentru a demonstra ce înseamnă a fi ciutorean binevoitor.

– Nu vă stricați inima, măi băieți, că așa e viața omului. Din lut am ieșit, în lut ne vom întoarce, și apoi toată viața,

dacă stai așa să te gîndești, de dimineață pînă sara – numai lut și țărână. Asta ne e zodia, dar asta ne e și scăparea! Că, iaca, pui mîna pe un hîrleț, sădești cîțiva nuci, cîțiva vișinari, cumperi o capră să ai de cine păzi copăceii, cosești în pădure un braț-două de iarbă și ai fîn pentru iarnă, aduni o girezuică pentru de foc și, dacă ai pace, înțelegere și dragoste în casă...

– Auzit și tu, fa Tincuță! Vin cu pilde, îmi dau sfaturi căpoșii ceia din vale, zîmbea pe sub mustață Onache Cărăbuș, stăpînul acelei căsuțe ce se înjgheba pe dealul mare.

Mă rog, unde s-a văzut moldovean să nu se mai grozăvească și el colo oleacă după nuntă, să n-o facă pe deșteptul. La urma urmei, ce e însurătoarea dacă nu înscăunarea unui băietan verde în capul unei familii. Cu toate că nici prea verde Onache acela nu părea.

– Voi, măi, le striga el din urmă amatorilor de-a tot da sfaturi, dacă aveți atîta minte, ce v-ați înghesuit în văgăuna ceea ca găluștele într-o oală, ce nu ieșiți la larg, la slobodă, la voie bună!

Ciuturenii, zîmbind, întind pasul, pentru că Onache acela, uneori, mai în glumă, mai în serios, ți-o arde, că te face de rîs. Prin sate deseori se întîmplă să răsără cîte unul bun de gură, așa încît rămîne lumea crucită. Harul cuvîntului țîșnește dintr-înșii ca apa dintr-un izvor. E o plăcere să stai la valurile izvorului cela, dar trebuie să fii tot timpul cu ochii în patru, pentru că așa din nimic, într-o glumă, te atinge cu un cuvîntel de care nu mai poți scăpa pînă la moarte.

Dară no, stai că nasc și în Ciutura oameni! Una din marile distracții ale satului era îndrumarea, dresarea, cîrmuirea acestor guralivi, veniți pe lume cine știe pentru cine, cine știe pentru ce. Cu Onache acela însă Ciutura a avut de furcă mulți

ani la rînd. De mic copil le turna cu nemiluita și nu era nici un chip să-i astupi gura. Deseori le potrivea atît de bine, încît vorbele lui aduceau a zicală, dar nu erau zicalele pe care le știa satul, erau dintre cele de care nu se mai auzise încă. Ei, și apoi, jumătate din poreclele satului porneau de la dînsul.

Se zice că, odată, pe cînd era încă copil și pășteau vacile, coceau bostani acolo sub pădure și, pentru că unul Haralampie s-a dovedut prea lacom, nerăbdător, repezindu-se primul cu mîna în foc, Onache i-o fi srtigat: „Stai, măi, buliharule!”

S-au luat la bătaie, s-au încleștat rău, pînă ce s-o oprit un om ce tocmai trecea cu trăsura pe acolo și-o coborît ca să-i despartă. Sara ceea, toată Ciutura discuta încăierarea dintre cei doi. De la ce s-au luat? De la aceea că Onache i-a zis lui Haralampie: „măi, buliharule...”

Ciuturenii n-aveau nimic împotriva încăierărilor ca atare. Se discuta dacă se potrivește ori nu porecla. Spre cumplita lor uimire, Haralampie acela, într-adevăr, prin ceva se aseamăna cu acea pasăre răpitoare. Pui de găină nu fura, dar ochiul lui veșnic seceră prin lături, căutînd pe ce s-ar mai putea pune mîna. Trecînd de la copil la părinți, s-a observat cu uimire că și lor le cam seceră ochiul în lături. Porecla a fost încetățenită și, oricît ar părea de ciudat, neamul cela pînă în ziua de azi poartă porecla unui copil trimis cu vacile.

– Păzea, măi, cu drăcușorul ista, și-au zis ciuturenii, tot căutînd, în fel și chip, cum ar putea el fi dat la brazdă.

Maidanul din mijlocul satului era duhul, vatra caldă a tuturor. Acolo de zilele mari se făcea joc, cînd nu era sărbătoare veneau bătrînii să țină sfat, iar încolo, se jucau copiii pe maidan de dimineață pînă sara. Firește, culmea tuturor jocurilor era trînta. De la mic și pînă la mare, toți au fost, erau sau visau să fie cei mai buni la trîntă.

Oricît ar părea de ciudat, Ciutura, sat aşezat care îşi avea grijile sale, urmărea cu coada ochiului trînta copiilor de pe maidan. Cînd se luau piept la piept Onache cu prietenul său Haralampie, zis Buliharul, iară ei se trînteau mai în fiecare zi, ciuturenii lăsau totul baltă şi veneau să vadă care pe care.

– N-aşa, măi, n-aşa! Ia-l de subţiori, pune-i piedică şi dă-l pe spate, nu aştepta să-ţi pună el piedică! Repezi-l şi jos cu el!!

Toate aceste sfaturi însă erau adresate lui Haralampie. Guralivul cela cu zicale după ureche trebuia buşit la pămînt aşa, ca să-i zboare toate zicalele de acolo unde le aduna el. Ostilitatea consătenilor făcea din Onache un luptător în toată puterea cuvîntului. Fără prea multe opinteli îşi culca prietenul la pămînt, neuitînd să le spună celor din jur:

– Cînd va mai veni ceva în cap, nu uitaţi să treceţi pe la noi...

– Om trece, nici o grijă, să mai creşteţi oleacă...

Au crescut. Şi-a venit vremea fetelor mari, vremea flăcăilor. Ciuturenii, oameni încăpăţînaţi, voiau să ştie din timp cine cu cine ar putea să se înrudească. Deci, cu toate grijile şi necazurile lor, nu uitau să urmărească cu coada ochiului care dintre flăcăi şi cui îi ţine furca la şezătoare. Apoi, după şezătoare, se duce fata acasă petrecută de cel care i-a ţinut furca, ori altcineva o petrece şi o ţine de vorbă?

Guralivul cela de Onache, bucşit cu snoave şi pătăranii fel de fel, umbla de la o şezătoare la alta, sucise mintea celor mai alese fete şi trebuia cumva dat la brazdă.

– Nu fi prost, măi Haralampie!

– Dacă nu-s prost.

– Cum nu eşti prost! Sară de sară ții tu furca Rodicăi celea a dascălului, o petreci acasă bun frumos, dar după ce ajungi

tu acasă, dracul cela de Onache se întoarce, o scoate pe Rodica în prag și o ține de mijlocul cît îi place. Și tu, prostul de tine, în loc să-l pîndești într-o sară, să-i tragi o ciomăgeală bună...

Haralampie l-a pîndit, s-au bătut ei acolo cît s-au bătut, dar mai apoi a ieșit din casă tatăl Rodicăi, care era dascăl la biserică și un voinic care nu se mai află. I-a prins de cîte-o aripă, i-a luat în casă, i-a pus să se spele, căci erau cu mutrele însîngerate. Apoi a adus un ulcioraș de vin, dar le-a cerut ca mai întîi să se împace. Și ei s-au împăcat, iar după ce au cinstit vin, pentru a-i face plăcere Rodicăi și părinților, s-au luat frați de cruce, schimbîndu-și cămeșile în văzul tuturorora.

După ce-au tot holteit și și-au făcut de cap cît au putut, cei doi frați de cruce au hotărît că, pentru a nu mai lăsa satul să-i ațîțe pe unul împotriva altuia, se însoară amîndoi în cîșlegile de iarnă, într-o singură duminică. De obicei, însurăteii rămîneau să trăiască o vreme împreună cu bătrîinii, dar ce căsnicie e pe-o laviță, într-un ungher, în văzul și auzul tuturorora?!

– No, și-au zis cei doi prieteni, că noi ne ținem pe lîngă bătrîni pînă în primăvară, da cum începe a se zbici, ieșim din sat și ne facem case pe dealul cel mare, la slobodă...

Lut și lemn, mă rog, cît vrei, dar nevoia cea mare a ciuturenilor erau locurile de casă în vatra satului, pentru că satul, înghesuit la încheietura celor două dealuri, se ajungea streășină cu streășină. Se vorbea de ani de zile că, iaca, ar fi bine să ieșim în cîmp, dar pentru a ieși în cîmp trebuia să ai curaj, să poți rezista în singurătatea împrejurimilor.

– Atîta pagubă! zicea Onache, că vînturile de pe dealul cel mare au mai multă minte decît babele din Ciutura!

Hotărîrea nestrămutată a lui Onache te pune pe gînduri. Fiece sat are, într-un anumit fel, sentimentul de proprietate

asupra tuturor membrilor comunității sale. Și dacă satul nu l-a putut da la brazdă atîta timp cît îl avea la îndemînă, îi va mai putea el băga mințile în cap atunci cînd va fi departe? Păi, ajuns la slobodă, guralivul cela poate face tot satul de rîs!

Trebuia cumva de aflat ce are el de gînd să facă acolo, pe dealul mare. Noroc că Tincuța, tinerica lui nevastă, era o fire deschisă, care tot ce are pe suflet pune pe masă. Pentru început, zicea Tincuța, Onache vrea să-l ieie pe Haralampie de vecin, să nu le fie acolo urît, iar mai apoi, o să tot scoată din sat casă cu casă, împărțind satul în două. Și celor din vale le va fi mai bine, mai slobod, și lor acolo în deal nu le va fi rău.

Aha, și-a zis Ciutura. Sciziune. Dezbinare. *Rascol*. Un sat tăiat în două e ca și cum nu ar mai fi. Așa ceva nu putea fi admis. Pe de altă parte, cum îl poți opri pe omul care s-a în-surat și își face casă acolo unde-i convine? Satul se chinuie, se frămîntă. Măi, nevoie cu Onăchel acela! Iaca, nu l-am dat la brazdă la vremea lui, și avem bucluc cu dînsul.

– E vremea, măi fraților, să coborîm în vale...

Ciutura, deseori, cînd ajungea la o răscruce și nu se putea hotărî în care parte s-o ieie, cobora în vale la cei doi frați Moraru. Nu erau Morarii ceia nici avuți, nici deștepți cine știe ce, dar erau vicleni cum nu se mai poate. Ședeau zile întregi pe prispă, căscau de urît ce le era și depăneau o tăcere ce ținea de ani de zile.

Marea lor patimă, sensul vieții, dacă vreți, era cugetarea. Nimeni nu putea spune ce anume se coace în căpățînile celea ale lor, dar se știa că ei pot dezlega noduri pe care nimeni nu le poate dezlega. Ajunși la mare încurcătură, oamenii veneau, le dădeau bună ziua, știind bine că nu li se va răspunde, se așezau pe prispă, cînd poftiți, cînd nepoftiți, și-și depăneau domol păsul.

Morarii, considerîndu-se mult superiori celor din jur, nu comunicau cu prostimea. Îi lăsau să-și descarce sufletul, fără a-și trudi prea mult urechile. Căscau, se uitau ce fac acolo vrăbiile sub streășină, fosăiau, oftau, căutau să ajungă cu mîna undeva acolo, la spate, la locul ce se cerea scărpinat, dar la care nu se poate ajunge. Apoi, în cazna ceea a lor, scăpau așa, la întîmplare, un cuvîntel, și lumea din jur tresărea. Era tocmai ceea ce satul căuta cu disperare și nu putea găsi.

Deci vine ziua, mai bine zis sara, căci se lăsase de-acum amurgul, cînd, iată, fruntea satului coboară în vale și se așază pe prispă lîngă cei doi frați. Onache Cărăbuș vrea să-l ieie pe Haralampie Buliharul, să-și facă case pe deal, după care Onache o să tîrîie o jumătate de sat încolo, pe dealul cel mare. Vrea să despice Ciutura în două, iară într-o ciutură despîcată, după cum se știe, apa nu se ține. Mori de sete lîngă fîntînă.

Morarii fosăie cugetînd, cască, se chinuie să ajungă cu mîna la spate acolo unde ajungi cu mare greu. Terminîndu-și păsul, fruntea satului, pentru a demonstra nemărginita stimă față de cei doi cugetători, se așază și ei pe o lungă tăcere. Foiesc și ei ușor din umeri, de parcă i-ar deranja ceva acolo.

În cele din urmă, într-un efort disperat, Morarul cel mai în vîrstă ajunge cu mîna acolo unde țintise. Și, satisfăcut de cele obținute, zice așa, într-o doară :

– ...ista... pîn și... cucu!

– Cum adică, cucu? nu poate prinde firul fruntea satului.

Fratelui mai mic îi revenea deseori misiunea de a tălmăci sentințele fratelui mai mare.

– S... s... ducă... ș... s... șadă... pîn'... le-a cînta cucu.

Fruntea satului rămîne pe gînduri.

– Dacă... Cucul la doi deodată nu cîntă... Cîntă numa' unuia.

Aici fratele mai mare s-a întors mirat spre fruntea satului.
Se poate să fie ei chiar atît de proşti?

– ...dacă unu şi cu unu... ista... dacă nu sî adunî... apu...
nu faşe doi.

– Păi, aşa e, fireşte, dar... Cum s-ar putea?

– ...două dealuri... doi băieţi... două case...

– Şi satul?

– ...matca... e... totdeauna... la mijloc...

– Asta e! a urlat satisfăcută cum nu se mai poate fruntea satului. Împărţirea în două – egală cu moartea. În trei, pof-tim. Matca la mijloc, ea dictează şi, deci, satul întreg rămîne!

* * *

Ruptura dintre cei doi fraţi de cruce s-a produs brusc şi a căzut chiar în săptămîna cea mare. De unde pînă la nuntă erau înţeleşi să meargă în primăvară, pentru a-şi alege loc de casă, iată că de cum s-a luat omătul, Haralampie îl tot poartă pe Onache cu vorba. Nu ne ducem azi, ne ducem mîine, iar pe mîine avem treabă cu tata la moară, aşa că mai bine poimîine.

Băiat bun şi tovarăş de credinţă, Onache s-a tot lăsat dus de nas pînă ce, într-o bună zi, Tincuţa a prins prin sat capăt de vorba că Haralampie acela de acum şi-a ales loc de casă, dar nu pe dealul cel mare, ci pe dealul cel mic. Au săpat lut, l-au ro-tunjit într-o călcătură, mîine-poimîine vîră caii, numai ce vezi că au şi făcut lampaci, pe cînd ei, proştii, stau de aşteaptă...

Mirat cum nu se mai poate, Onache iese din sat şi porneşte pe-o cărăruie spre apus, pe dealul cel mic. Pămînt gras, loc frumos, dar nu-i pica lui la inimă dealul ista măcar tu mori. De acum, zicea el, dacă să ieşi din văgăuna ceea, încaltea să ieşi pe un deal mare.

Pe-o margine de drum, între sat și pădure, se lumina o roată mare de lut proaspăt și, cînd se apropia Onache, Haralampie tocmai bătea în mijlocul lutăriei un par să aibă de ce lega friul cailor, atunci cînd vor mesteca lutul pentru casă.

– Doamne-ajută, a zis Onache și a vrut să mai adauge o glumă, cum îi era obiceiul, dar i s-a oprit un nod în gît.

– Să crești mare, i-a răspuns tatăl lui Haralampie, descărcînd paie dintr-o căruță. Înfigea furca cu atîta energie și răutate, de parcă nu niște rugumături de paie, ci un balaur cu șapte capete zăcea la picioarele lui.

– Parcă era vorba, măi Haralampie, să mergem împreună...

– Dacă pe mine, măi Onăcheș, nu m-o făcut mama ca să vă țin de urît acolo pe dealul mare...

– Frații de cruce, măi Haralampie, își țin de urît unul altuia pe rînd, atunci cînd îi prinde urîtul. Pentru asta și se iau frați de cruce.

Haralampie, ocupat cu parul, nu a zis nimic, însă a dat de înțeles că va răspunde. Terminînd lucrul, a înfipt toporul în creasta lemnului, ciufulită de muchia toporului, și, asudat cum era, și-a scos cămașa și, dezvelit pînă la brîu, a venit de i-a întins-o tăcut lui Onache.

Era, pesemne, o scenă pregătită din timp. Buliharul cel bătrîn nu mai înfigea furca în balaurul de sub picioare. Urmărea țintă cum își va îndeplini fiul rolul său, cum va fi, în cele din urmă, doborît acel guraliv al satului ce tot umblă cu zicale după ureche.

Luat pe neașteptate, Onache, pentru a se aduna cu firea, a prins a cerceta cu multă atenție cămașa.

– Nu te teme, n-are păduchi, a zis Buliharul cel bătrîn.

– Să vedem, să vedem, făcu pe gînduri Onache. Să vedem...

Apoi, după o lungă tăcere, oftă a pagubă.

– Nu mi-ai purtat-o bine, măi Haralampie. Ruptă subțioară, cu poalele destrămate, fără doi nasturi. Așa se poartă la voi cămeșile?

– Dă-mi-o pe-a mea, să vedem cum se poartă ele la voi.

– Apoi, dacă chiar ți-i dor și vrei s-o vezi, fă un drum pînă în dealul cel mare....

– Să mă duc eu pînă încolo după cămeșa me?!

– Eu cum am venit după a me?

S-a întors și a plecat fără a le zice „sănătate”, și nici ei nu păreau dispuși a-i dori drum bun.

Vai, cît de simplu, cît de banal, cît de urît sfîrșesc deseori la noi marile prietenii!

* * *

Întors în Ciutura, Onache și-a luat-o pe Tincuța, au urcat pe dealul cel mare, și de-acolo, adresîndu-i-se dealului mic, a zis:

– O să fiți bogați, măi Buliharilor, o să aveți de toate, dar n-o să aveți suflet, și atunci o să veniți la mine să vă împrumut măcar cît de cît, să aveți cu ce vă spăla dimineața pe față...

După care și-a suflecat mînele, a luat hîrlețul și a prins a săpa. Tincuța stă alături mirată cum nu se mai poate.

– Și te-o apucat, măi?

– Scot lut.

– Pentru și?

– Facem casă.

– D-apoi... Nu chemăm satul în ajutor, cum face toată lumea?

– Clacă, vrei să zici?

– Clacă.

– Măi Tincuță, măi! Sînt case făcute de clacă, sînt case făcute de oameni gospodari. Tu în ce fel de casă ai fi vrut să trăim?

– Așa o fi, dar... Cu clacă e mai ușor de făcut casă...

– O s-o facem mai greu, dar cu atît mai mult o să ție.

S-a întristat biata Tincuță, s-a vestejit cum nu se mai poate. Se temea sărmana de singurătate ca de moarte, iar clăcile erau una din cele mai vechi, una din cele mai frumoase tradiții în Cîmpia Sorociei. Poți fi gospodină în rînd cu lumea dacă nu ai făcut măcar o singură clacă?

La făcutul casei, la munca cea mai grea se adunau cu toții vecini, rude, naș, prieteni, consăteni. Se lucra cu spor, cu cîntece, cu voie bună, apoi, cum lucrul cel greu ajungea pe sfîrșite, viitorii gospodari făceau o masă frumoasă. După care multă vreme satul se desfăta, dezghiocînd în amănunte claca. Cît s-a lucrat, ce s-a cîntat, cine și cu cine glumea mai des, ce anume a fost pus pe masă, cît s-a mîncat și cît s-a băut.

Ciutura s-a stăruit ca pe dealul cel mic să se facă o clacă nemaipomenită. Au venit o jumătate de sat, așa că nu le ajungeau nici lopeți, nici căldări, nici hîrlețe. Pînă încolo pe după amiază au făcut lampaci, punîndu-i la uscat, au săpat temelia casei, au pus piatră la temelie, cimentînd-o bine, așa că rămînea doar de ridicat pereții.

În vreme ce munceau bărbații, vreo zece femei puneau la foc oalele cu sarmale, fripturica, pentru că socrul cel mare, văzînd cîtă lume s-a adunat, a tăiat un godac și a adus cîteva vedre de vin. După care s-au așezat pe niște țoale așternute pe iarbă și a fost o petrecere cum nu s-a mai aflat.

Lumea se întorcea de pe dealul cel mic de-acum după ce răsărise luna, veneau cu cîntece, cu veselie, că iată au scos

prima casă în câmp, și nu acolo unde vruse guralivul cela de Onache, ci acolo unde a zis satul. Apoi și după asta, vreme de câteva săptămîni, pe la fîntîni, pe la răscurci, pe prispe, atîta vorbă despre claca de pe dealul cel mic.

Dealul cel mare a încercat și el să facă clacă, dar, vorbă să fie... Au venit părinții mirelui, părinții nevestei și încă două-trei rude. Oameni bătrîni, bolnavi, neputincioși. Oftează cînd trebuie să se aplece, gem cînd se îndreaptă din șale. Cu chiu, cu vai au făcut lampaci, ca să nu se usuce călcătura. De săpat fundament, de pus piatră nici vorbă. S-au așezat la masă cînd se făcuse întuneric, așa că nici să vezi bine ce se toarnă în pahar, ce iei și pui în gură...

A doua zi, Ciutura rîdea pe înfundate de gospodăritul guralivului ce-a tot prostit satul ani la rînd cu zicalele lui, da cînd să treacă la treabă, se face de rîsul lumii. Cînd au ajuns la Tincuța vorbele satului, biata femeie a prins a boci:

– Of, Doamne, că mai bine mă nădușea măicuța cu o pernă cît eram micuță, decît să ajung de rîsul satului...

Onache, care tocmai bătea niște țaruși, se ridică și zice:

– Uite ce e, măi femeie!... Dacă mi se vor lipi de garduri, dacă măcar un singur stîlp mi-l vor sminti din loc, umplu lumea cu dînșii...

Tincuța și-a întrerupt bocetul pentru a întreba:

– Care gard, măi Onache, care stîlpi?

– Cei pe care am să mi-i pun. Că, iaca, am și început. Voi încinge ograda cu gard jur-împrejur.

– Și... cine s-a lichi de gardu' nostru? ... cine a clătina stîlpii?

– Măgarii ceia din vale. S-or aduna ici în ogradă, că n-or încăpe. Și, mama lor de potlogari, dacă-mi vor clătina gardul, dacă-mi vor clătina stîlpii!...

- Dară... Onăchel dragă... La ce-ar veni ei chiar atât de mulți?
- Să-și ceară iertare pentru măgăriile pe care ni le-au făcut.
- Crezi tu... vor veni ei vreodată... și încă să-și ceară iertare?
- Pun pălăria rămașag. Tu ce pui?
- Tincuța vine, îl cuprinde și-l sărută.
- Bine, hai, ne-am înțeles. Eu pun pălăria, tu pui o sărutare.

* * *

Încetul cu încetul au prins a zidi, dar, când ești singur și știi că cei din vale stau și numără câți lampaci ai pus în perete, și cum i-ai pus, lucrul merge cu greu, în silă. Satul vîntură noutățile despre zidirea celor două case. Dacă pe dealul cel mic casa e gata ridicată, pînă și podul i s-a pus, pe dealul cel mare pereții abia ajunși la nivelul ferestrelor.

- Dacă nici la ferestre încă n-au ajuns!

Tincuța, harnică și stăruitoare, îl ajuta din răspuțeri, dar mai apoi a început a se tîngui că prea au luat-o aiurea. În loc să-și lipească și ei colo o bojdeucă undeva pe lîngă părinți, au ieșit în cîmpul gol unde nici tu drum, nici tu pîrâu, nici tu fin-tîna. Serile Tincuța se repezea în sat să vadă ce mai fac părinții și se întorcea cu ochii roșii de atîta plîns.

Ciutura nu se mai putea sătura să se admire pe sine însăși. Să vedeți voi cîtă minte au avut Buliharii ceia atunci cînd au ascultat ce zice lumea și s-au dus de și-au ales loc de casă pe dealul cel mic.

Pădurea – nici prea aproape, nici prea departe, întocmai cum îi șade ei bine în viața unui țaran. Pămînturi bune care nu se mai află jur-împrejur, și apoi pîrăul la doi pași. De ai o vită,

de ai o pasăre la casă – și de pleoscăit are unde, și de pleoscăit are unde se pleoscăi. Gospodari din neam de gospodari.

Ei, și apoi, recunoscători fiindu-i satului care i-a crescut și învățat minte, și-au pus casa chiar pe marginea drumului ce duce în Hîrtoape. De cum se ia omătul și pînă toamna tîrziu, o bună jumătate de sat va tot trece pe lîngă casa lui Haralampie și-i va tot da „Bună dimineața” la dus, „Bună sara” – la întors. În sfîrșit, dincolo de pîrău trece șoseaua cea mare ce duce de la Movilău la Bălți, și apoi de la Bălți pînă hăt la Dunăre, pînă hăt la mare. Ieși din casă și toată lumea e a ta.

Deșteptul cela de Onache o tot împrășcat el satul cu zicale și porecle, dacă minte Dumnezeu nu i-o prea dat. Ei, hai, vrea să iasă omul din sat să-și facă o casă pe deal. Se duce pe dealul cel mare și începe a zidi. Dar, dacă stai așa să vezi mai bine, ce adică mare lucru o ales el acolo?

Loc deschis, bătut de vînturi, pămînt hleios, zgîrcit pe vreme de secetă, zgîrcit pe vreme de ploaie. Onache însă – habar de grijă! Umblă și se laudă că din ograda lui se vede în toate cele patru părți ale lumii, și atîta cer, atîta lume cît vede el într-un ceas, șezînd cu Tincuța lui pe prispă, satul nu vede într-un an. Vorbă să fie, că va mai trece mult pînă vor avea ei casă, iar casa ceea a lor va avea prispă.

- Și apoi, nu uitați soarele! zice Onache.
- Ce are a face soarele?
- Cum ce are a face? Că el, cînd răsare, răsare mai întîi pentru mine și pentru Tincuța mea. Abia după aceea răsare pentru tot satul, iar cînd se satură de lume și i se urăște de atîtea prostii, ajunge, în cele din urmă, și pe dealul cel mic...

Mă rog, Onache ca Onache, rîsul și batjocura – atîta e de capul lui, dar, cum se zice, urma alege. Din vorbe frumoase

lampaci nu se fac, și nici acoperiș de casă nu se face. Buni de gură am avut și avem destui, gospodari însă mult mai puțini, pentru că una e să știi a trăncăni, alta e să știi a face...

Înfierbîntată de zidirea celor două case, Ciutura, bătrîna vulpe, stătea la pîndă și tot culegea cîte-o noutate cînd de la casa de pe dealul mic, cînd de la căsuța de pe dealul cel mare. Noutăți erau puține și veneau cu greu, pentru că tinerele familii, ca și tulburelul, pîndă să se așeze, trec printr-un șir de furtuni și neînțelegeri.

Tinerele gospodine – suspicioase, bănuitoare și cicălitoare, tinerii gospodari – arțăgoși și înfocați. Cînd se lua la ceartă soțul cu soția, ajungeau a nu-și vorbi cu săptămîinile.

Casa lui Haralampie, fiind aproape de drum, își revenea mai ușor. De dimineață pîndă sara, lume se duce, lume se întoarce, și mai o babă, mai un moșneag cîrnește din drum să vadă ce mai fac cei tinerei și, găsind neînțelegere în casă, pun mîna de la mîna de-i împacă, pe cînd Onache cu Tincuța lui, după fiece ciondăneală, munceau zile întregi neîmpăcați.

– Măi femeie, măi, vezi să nu-ți uit glasul! C-ai să ieși într-o sară să mă chemi la masă și n-am să te mai recunosc!

Vesel și bun de gură, Onache ici se supără, ici îi trece, pe cînd biata Tincuța oricînd e cu ochii plînși. Josuță și puțină la trup, cu fața-i rotundă, veselă, zîmbitoare, umbra Tincuța ceea prin Ciutura ca o pălărie de răsărită dată în floare. Harnică și plină de voie bună, se încălzea un sat întreg lîngă sufletul ei, pentru că lumina ochilor ceia căprui, să-i tot vezi și să nu te saturi.

De dragul acelor ochi căprui s-au bătut flăcăii din Ciutura o iarnă întregă, dar n-a avut noroc biata fată. Și-a legat capul cu prostul de Onache, care, iaca, a luat-o de la părinți ca

s-o scoată pe dealul ista, în bătaia vînturilor, în tristețea asta, că-ți țiuie în urechi de atîta singurătate.

Ș-amu el umblă șuierînd de colo pînă colo, pentru că, mă rog, ce-i pasă lui, pe cînd ea, sărmana, se spetește muncind, cu vorba născîndu-i-se și murindu-i în suflet nemărturisită, pentru că nu are cui o spune. Ș-așa i se face uneori greu pe inimă, c-ar lepăda într-o bună zi și casă, și masă, și s-ar duce așa unde-or duce-o ochii.

* * *

Să ne întoarcem însă la Onache, pentru că femeile, mă rog, ca femeile. Una-două și prind a boci, iar după ce-și descarcă sufletul, uită de ce le-o fi apucat bocitul.

Într-o bună zi, ce și-a zis Onache: mări, ia să-mi dreg eu colea o porțiță. Visul lui dintotdeauna a fost să-și ridice o casă frumoasă, cu ogradă, cu livadă, cu gard trainic, împletit jur-împrejur, pe care să-l încheie în fața casei cu o poartă înaltă de stejar, lipită de-o porțiță ceva mai josuță, făcută din salcie.

Casa, de bine, de rău, gata ridicată. Ceva o mai rămas acolo pentru a încheia pereții, dar îi încheie, nici o grijă. Gardul mai poate aștepta, că e lung și are de unde. Poarta, mă rog, ca poarta – o ai, e bine, n-o ai, tot e bine, dar fără porțiță nu se mai putea.

Așa stînd lucrurile, Onache se scoală într-o diminecioară și, pînă Tincuța să facă mămăliga, pînă una-alta, el de acum se și întoarce de la pădure cu un druc în spinare. După care se repede și mai aduce unul, pentru că porțițele, dacă poate cumva nu știți, se așază frumos între doi stîlpi. Unul o ține legată să nu fugă, de celălalt porțița se lipește cum s-ar lipi o nevestică tinerică de-un vecinel atunci cînd nimeni nu o vede.

Că femeile iestea îs întocmai ca și porțițele – unul o ține, de altul se lipește... Așa. Bun. Frumos.

Tot scăpărînd cîte-o vorbă de duh pe ici, pe colo, treaba merge. Cum stîlpii au fost aduși în ogradă, și-a luat împreună cu nevasta prînzul, după care s-a repezit în valea Cuboltei și a adus o cogemite legătură de vițe de salcie, pe care mai apoi le-a curățit frumușel, le-a jupit. Pîn' ce vițele s-au uscat la soare, a pus mîna pe hîrleț și hai la săpat.

Tincuța în ziua ceea dădea casa cu lut pe afară. Muncă grea cum nu se mai poate, mai ales cînd muncești de una singură. Pesemne, i s-o fi acrit sărmanei femei de-a tot călca, mesteca, apoi căra și întinde lutul cela cu lopățica. Ostenită și necăjită cum era, a pornit a se jeli lumii în gura mare.

Elei, Doamne, ce noroc chior a mai avut și ea! Ce blestem de bărbat i-o mai trimis soarta, că mai bine măicuța o îneca în scăldătoare, decît s-o crească și s-o dea după vînturaticul ista. Iaca, de-o jumătate de vară se necăjesc să se căpătuiască, dacă n-au un „Doamne-ajută!”.

Casa acoperită ca vai de dînsa, fără uși, fără ferestre. Pereții neîncheiați pe la colțuri. Mîine-poimîine îi prinde frigul și numai unul Domnul știe cum vor ierna. În jurul casei – pustiu, că ți se strînge inima de atîta sărăcie. Nici copăcel, nici o tufă de rîs, să ai cu ce-ți bucura ochiul cînd ieși din casă; nici poietică, nici găină, nici iesle, nici baligă, nici coadă de rîs la casă!

Trece cîte-un om din vale și chicotește de gospodăritul lor, iar Onache – habar de grijă. Șuieră zi de zi toate cîntecele care le știe, avînd în grijă ca nu cumva să obijduiască vreunul. Atunci însă cînd se apucă și el, dragă Doamne, să facă ceva, de ce credeți că se apucă? Iaca, face porțiță. Cînd a afla satul,

o să crape de rîs. Că asta le mai trebuie – portiță! Faci portiță și – gata, ai ieșit în rînd cu lumea.

Să-i fi spus el atunci, în serile cînd îi ținea furca, cu ce are de gînd să înceapă el căsnicia, în vecii vecilor nu s-ar fi dus după dînsul! A știut să tacă, motanul, tot luînd-o cu glumele înainte, da amu, iaca, o lasă să se rupă din șale, muncind la lut, pe cînd el șade în pirostrie, șuieră și se joacă cu o portiță. Și încă nu se știe de-l va ajunge capul s-o facă măcar pe aceea ca lumea. Dar, hai, să zicem că a făcut-o bunișoară – d-apoi portiță le trebuie lor amu, cînd n-au nici casă, nici ogradă, nici poartă!

– No, că de ce zici tu așa... Casa, uite-o. Bate vîntul vălu-rele pe deasupra casei mele. Gardurile se fac mai mult pentru vite – ale tale să nu iasă, cele străine să nu deie buzna. Porțile se fac pentru a putea intra și ieși cu trăsura, iar portițele – pen-tru musafiri. Neavînd încă nici vite, nici trăsură, noi nici cu gardul, nici cu poarta nu prea avem ce ne grăbi, da musafirii chiar că au început să-și facă de cap.

– Unde, ce, care musafiri?!

– Cum care? În fiecare zi, de-abia scapătă soarele spre chin-dii, și de-acum ne vine în musafirie mătușa ceea a ta, Ileana. Vine și tot vine babornița naibii, de parcă i-ar fi picioarele de împrumut.

– Vine să ne vadă.

– Ei, hai, mă rog, vine să ne vadă, dar cum vine ea, cum vine!!! Ba o vād urcînd din valea satului, ba o vād coborînd dinspre pădure. Uneori parcă-parcă ar vrea să treacă pe cărărușa pe care împlăm și noi, da pe urmă nu știu cum o ia, că răsare de după casă, de te face să tresari, să-ți stupești în sîn. Așa îmi vine uneori să prind cioara ceea bătrînă de-o aripă...

– Să-mi lași mătușa în pace, că nu-i mătușa ta.

– De-ar fi ea mătușa mea, atîta ai mai vedea-o tu pe-aici! Dar, fiindu-mi neam din partea nevastei, rabd și eu. Rabd cît rabd, dar, măi Tincuță! Căsuța asta, iaca, așa cum o vezi, dar e casa noastră, casa unor oameni liberi și mîndri, drept care, cînd vine cineva în musafirie, trebuie să-i poarte de cinste, altminteri mă supăr, și cînd se supără Onache Cărăbuș...

– Ce te-ai legat, măi, de capul femeii!

– Oamenii din gospodari știu că, atunci cînd vii la casa cuiva, mai întii ciocănești la portiță și întrebi: se poate, nu se poate? Așa se face pe lume. Mătușa ceea a ta însă vine la noi cum ai veni la o stîină, căci, s-o fi gîndit – dacă n-au portiță, ce să le mai port de cinste! Și mi-am zis mai dăunăzi: mor, dar îmi fac portiță. Mă porăiesc o zi cu dînsa, iar spre sară, cum s-arată mătușă-ta Ileana, să vezi ce muștruluială am să-i fac!

– Ia ce se mai rățoiește și Onache ista al meu! Că tu, în loc de muștruluială, ar trebui să-i faci cinste! Vine sărăcuța și pe vreme bună, și pe vreme rea, vine din sat pînă la noi, că, de n-ar fi ea, nici n-am ști, zău, cînd e zi de lucru, cînd e sărbătoare.

– Parcă ea știe!

– Numa' că știe.

– Taci, bre, că mă umflă rîsul! De cînd o țin minte, umblă prin sat și întreabă care sărbătoare după care vine. Că altele, mai răsărite, o dată întreabă și pe urmă știu, socotesc singure în capul lor cît e de la Bobotează pînă la Postul cel Mare, cît e de la Înălțare pînă la Schimbarea la Față. Mătuș'-ta Ileana, de cînd o știu, tot umblă prin sat și întreabă.

– E vina ei că nu ține minte?

Și tot așa, din vorbă în vorbă, soarele urcă, soarele e la amiază, soarele trece de amiază, iar mîinile își văd înainte de

treabă. Mai spre sară, casa era unsă, și porțița era gata. O fi avut o zi bună Onache acela ori poate omul devine deosebit de îndemînatic de abia după ce se însoară?...

Oricum, a dres o porțiță de mai mare dragul. Stîlpii de stejar, îngropați pînă la brîu, aduceau prin ceva a cetate medievală, ridicată pentru a nu-și mai coborî nicicînd steagurile. Porțița de nuiele avea ceva gingaș, feciorelnic, fiind ușurică, dar trainică, cu marginile puțin rumenite la para focului, căci altminteri nuiaua nu se îndoiaie, ca să fie frumos împletită.

– Iaca, bre Tincuța! De la noi atîta, de la Dumnezeu mai mult.

– D-apu... măi Onache, măi... cum de te-o ajuns capu'?!

– Iaca, mi s-a deschis, măi femeie, așa, de parcă m-ar fi luminat ceva de sus...

– Ș-o să ții ea oare mult, lumina asta a ta?

– Pînă se lasă soarele după deal, ca să te prind în brațe...

– Da și... ți s-o fi făcut dor?

– Cum nu se mai poate!

Așa stînd lucrurile, Tincuța, după ce s-a spălat pe mîini într-o căldare, a pornit cu fruntea plecată spre tînărul ei bărbătel și spre noua lor porțiță. Venea smerită, oarecum rușinată, pentru că îl mai iubea, sărmana de dînsa, cu toate nesfîrșitele supărări și ciondăneli, îl iubea cum nu se mai poate.

Văzîndu-și dragostea răsărită ca din pămînt lîngă umărul lui, Onache, fiind mai nălțuș și mai zdravăn, a cuprins-o în brațe, a săltat-o de la pămînt, făcînd-o să-i plesnească toate oscioarele, după care o puse cu grijă înapoi la locul de unde o luase. Și, pentru că sufletul îi era plin de voie bună, iar voia bună pururea se cere scoasă în lume, și-a pus palmele pîlnie la gură și a chiuit cît ce-a putut.

Era o caldă zi de toamnă, o zi frumoasă, topită în frumusețile sale, așa încît sufletul, istovit de atîtea farmece, pe la amurg întoarce brusc foaia calendarului, așa încît omului începe să i se pară că ceea ce a fost pînă mai nu demult a fost altădată, iar amurgul ce mai stăruie peste dealuri este amurgul unei cu totul alte zile.

Dinspre răsărit vine pe furiș noaptea, cerul coboară într-un albastru închis, ici, colo răsare cîte-o steluță. Chiotul lui Onache, lunecînd pe lîngă pădure, a coborît în vale, iar pentru că valea în drumul ei spre Nistru se tot despletă cînd în două, cînd în trei, a prins a se despleti și chiotul. Și s-a tot dus vuind și clocotind văile chiotul cela, pînă nu l-au mai putut urmări nici ochiul, nici urechea, nici sufletul.

– Îi trebuie pereche, zise Onache. Să nu-i fie urît.

Era tînăr, era voinic, și chiotele celea ale lui au cutreierat și deal, și vale, pătrunzînd pînă hăt în văgăunile cele mai îndepărtate, pînă în sufletele cele mai tainuite. Ș-ar fi trezit chiotele celea un dor uitat din vremi străbune, căci n-a dovedit Tincuța să se dumerească ce și cum cînd iată că dintr-o margine de pădure se arată o vedenie roșcată cu trup lung de vițel, cu piept voinic, cu picioare lungi și subțiri.

O vreme ba se arată, ba iar se pierde prin niște rariști, și iat-o, în sfîrșit, ieșind pe-o basma verde de semănătură de toamnă. Vine cît vine, apoi se oprește, ridică botul, stă neclintită, de parcă ar fi ascultat glasul cuiva. Apoi, deodată, îi zărește pe cei doi tinerei lîngă o frumoasă portiuță de salcie.

Tincuța a tresărit.

– Văzut și tu, măi Onache?! S-a uitat la noi.

– De ce să nu se uite?

- Zicea cineva mai nu demult că de îmblat îmblă ea noaptea prin sate, dar de uitat la oameni nu se uită.

- Apoi, nu se uita, pentru că nici nu prea avea la cine.

- Ia ce se mai îmflă în pene și bărbatul ista a neu! Of, Doamne, îngheață sîngele în vine, că, pare-se, vine spre noi...

- Vine în musafirie.

- Poate să-ncuiem portița și... s-o șterpelim?

- De ce adică am face noi una ca asta?!

- Ca... să nu ne rupă bucăți...

- Taci din gură, fa, că, dacă vrei să știi, sîntem neamuri...

- Cum adică?

- Și noi i-am lăsat pe-ai noștri ca să ieșim la slobodă, și ea i-a părăsit pe-ai săi ca să plece în lume. Și noi singurei, și ea singurică... Iară cei prigoniți și singurei, de cînd lumea, se duc în musafirie unii la alții...

- Și... dacă... se repede la noi?

- Ești cu mine, nu te teme. Ține-te bine de stîlpul cela, că iaca am și eu un stîlp. Stăm bine și frumos, fiecare lîngă stîlpul lui. Bună ziua, bună ziua, ce mai faceți, mulțumim, slavă Domnului, 'nevoastre ce mai faceți, și tot așa, încetișor...

- Taci, măi, că mi se face rău de glumele tale...

Groaza pădurilor vine încet, tăind semănături, tăind cîmpuri, tăind arături, și tot vine și vine la căsuța de pe dealul cel mare. Suflă greoi, adînc, trage cu ochiul în lături. Ba-și ascunde, ba-și arată colții, gata fiind în fiecă clipă să sară. Fierea ei hărțăgoasă, bătaușă te îndeamnă să cauți un ciomag, o coadă de furcă ceva, dar nu se poate, vai, nu se poate, căci era minune cerească, mîndria întregii cîmpii, cugetul unui neam întreg o luase sub înalta sa ocrotire.

– Mai Onache, da poate să scoatem un tăciune din vatră, s-o speriem cu focul?

– M-am gândit și eu, dacă nu prea avem ce aprinde. Grămăjoara ceea de paie o să ne trebuiască pe mîne la mestecat lut.

– Care lut, măi!!! Deie Domnul să ajungem noi pînă mîne!

– De ce, adică, n-am ajunge pînă mîne? Că eu, atunci cînd ne-am cununat, i-am spus popii: părinte...

Aici lui Onache i s-a uscat cerul gurii, pentru că urgia pădurii era de acum la doi pași.

Avea totuși lighioana simțul bunei-cuviințe. Era de-a mirării de unde l-o fi moștenit, cum de l-o fi păstrat prin cele multe lupte sîngeroase prin cîte a trecut, dar hotărît că-l avea. Cu cît se apropia de casa omului, i se netezea blana, i se pleca smerit botul. Ochiul i s-a făcut mai îngăduitor, suflarea mai potolită.

Onache stătea după un stîlp. Tincuța – după celălalt, și pentru că portița făcută în ziua ceea rămăsese deschisă, javra a trecut printre cei doi stîlpi, de parcă ar fi primit botezul, de parcă ar fi părăsit o lume pentru a intra în alta. În bătătură s-a oprit, căutînd ceva. Știa ea cam ce se cuvine să fie în ograda unui bun gospodar, dar, vai, gospodarii erau încă tineri, nu dovediseră să agonisească nimic din cele ce-ar fi putut să-i prindă bine unui cîine.

În cele din urmă, s-a oprit lîngă mănunchiul de paie adus pentru mestecat lutul. Urcată pe grămăjoară, a prins a se tot roti în jurul cozii sale și s-a tot învîrtit așa, pînă cînd și-a făcut un culcuș de toată frumusețea. În sfîrșit, s-a adunat colac, cum le place cîinilor să doarmă. O vreme a stat cu botul pe labe, cu ochii deschiși, cu gîndurile cine știe pe unde, apoi a oftat, și nu atît a oftat cît a gemut – greoi, dureros, din adîncuri.

Părea că mii de ani a tot venit ea, trecînd cine știe prin cîte, pînă să ajungă la această casă, la acești oameni, căroro sortit le-a fost să devină stăpîinii ei. Geamătul cela, deși a scuturat-o împreună cu grămăjoara de paie, dar a slobozit-o, a ușurat-o de povara nesfîrșitelor sale pribegii, după care și-a închis ochii și în aceeași clipă a adormit.

– Iaca, măi femeie, începem a ieși și noi în rînd cu lumea. Mă tot cicăleai că ne vorbește satul de rău, că n-avem coadă de rîs la casă. Mă rog, ați vrut coadă, poftim coadă...

- Sst... Să nu cumva s-o trezim.
- Păi, cîinii dorm pe-apucate. Se trezesc și iară adorm.
- Onăchele, da ce facem la noapte?
- Cum adică ce ne facem la noapte?
- ...Cînd ne-a fi să ieșim afară?
- Cine se rușinează, fa, de cîne! Treci pe alături și te duci.
- Dacă nu... Că nu de rușine-i vorba...

Capitolul III

Molda

Acoperită cu o pătură străvezie de fum, Ciutura forfotește domol în vale. Trăsurile vin de la câmp încet, cu plinul. Fume-gă hogeagurile caselor, scîrțîie cumpăna fîntînilor – și tot scîrțîie, scîrțîie, căci noutățile-s mult prea puține pentru o zi atît de frumoasă, pentru un sat atît de mare. Drept care iat-o și pe mătușa Ileana urcînd harnic dealul spre căsuța nepoatei sale:

– Fa, Tincuță, fa! Iaca, vin să te văd!

Femeile din Ciutura, poate să-și fi dat seama, formau o anumită comunitate închisă, un fel de sectă. Fiece ciutureancă, pe lîngă grijile și nevoile casei, mai avea, pentru fiecă zi, și cîte-o poruncă a comunității sale. Sarcina Ilenei pentru zilele celea era de-a o scoate cumva pe Tincuța din ghearele hapsî-nului cela de Onache, care o smuls din inima satului o fată ca o floare și-o răsădit-o în luturi pe dealul cel mare.

Cum a zărit-o, Tincuța s-a și luminat la față, devenind veselă și zîmbăreață, cum era de fată mare. Știind prea bine că mătușa n-avea ochi să-l vadă pe Onache și-o tot ațîța împotriva bărbatului, Tincuța, cum o vedea pe mătușă, se făcea deodată veselă, chiar fericită, astfel încît biata femeie, cînd o vedea de departe, mai-mai să se întoarcă din drum.

– Mai stați la sfat?

– A făcut, iaca, Onache o porțiță și-am ieșit și noi, de, cum ies oamenii serile la porțiță.